

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlul de manuscris

CZU: 340.1:[342+347](043.2)

CERBA VEACESLAV

**CONSTRUCȚIA TEORETICĂ A RĂSPUNDERII JURIDICE ÎN
DREPTUL PUBLIC ȘI ÎN DREPTUL PRIVAT**

SPECIALITATEA 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Rezumatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei Drept Public a Facultății de Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

BALTAG Dumitru, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Referenți oficiali:

GRECU Raisa, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

NEGRU Boris, doctor în drept, profesor universitar.

Componenta Consiliului Științific Specializat:

1. SMOCHINĂ Andrei, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

2. POSTU Ion, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar.

3. AVORNIC Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

4. GRAMA Dumitru, doctor în drept, conferențiar cercetător.

5. LUPAȘCU Zinaida, doctor în drept, conferențiar universitar.

Sușinerea va avea loc pe data de 28.05.2021, ora 14:00 în ședința Consiliului Științific Specializat D 551.01-21-9 din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova pe adresa: str. Vlaicu Pîrcălab, 52, Chișinău MD 2012, Republica Moldova.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate pe paginile web a Consiliului Național de Acreditare și Atestare (www.cnaa.md), Biblioteca Națională Științifică a Republicii Moldova, Biblioteca ULIM.

Rezumatul a fost expediat la data de:26.04.2021

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat

POSTU Ion

doctor în drept,
conferențiar universitar.

_____

Conducător științific

BALTAG Dumitru

doctor habilitat în drept,
profesor universitar.

_____

Autor

CERBA Veaceslav

_____

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE TEZEI.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	10
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	21
BIBLIOGRAFIA.....	26
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI.....	28
ADNOTAREA.....	29
ANNOTATION.....	30
АННОТАЦИЯ.....	31

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Studiul aprofundat al răspunderii juridice nu poate fi niciodată inoportun sau neactual. Subiectul este atât de specific pentru fiecare etapă de evoluție a societății, de evoluție a dreptului, încât a afirma că este epuizat studiul acestuia este absolut imposibil. Pe de o parte, acest lucru vine din faptul că odată cu evoluția societății, a relațiilor sociale, a sistemului de drept și a tehnologiilor informaționale răspunderea juridică dobândește noi dimensiuni. Pe de altă parte aceasta nu poate stagna, nu există oportunități de stopare a dezvoltării acestei instituții, nu există argumente care ar convinge că, subiectul este suficient cercetat și reglementările existente în materie de răspundere juridică atât în sfera dreptului public, cât și în cea a dreptului privat ar fi oarecum suficient de bine formulate și aplicate încât orice efort suplimentar orientat spre dezvoltarea studiilor existente, spre adaptarea reglementărilor existente la noua realitate ar fi inutil. Nu putem fi de acord cu o poziție ce alimentează convingerea că răspunderea juridică este o instituție ce nu mai necesită eforturi de studiere și cercetare, dimpotrivă, suntem adepții ideii că studiile existente în materie de răspundere juridică atât la nivel teoretic general, cât și la nivel de ramuri de drept nicidecum nu acoperă necesarul de informații adecvate realității noastre contemporane. Faptul că există numeroase studii atât generale, cât și ramurale nu este decât în beneficiul celor ce intenționează să abordeze oarecum diferit instituția răspunderii juridice. Acestea cu siguranță contribuie la fundamentarea unor noi idei, la valorificarea unor noi oportunități de dezvoltare a instituției răspunderii juridice.

Un argument în plus al actualității studiului răspunderii juridice constă și în faptul că la etapa actuală, conturarea unor ramuri de drept noi și chiar netradiționale este un fenomen pe care nimeni nu îl contestă. Deja mediul juridic s-a convins de acest fenomen ce nu mai poate fi oprit și care de fapt este unul firesc pentru societatea care se dezvoltă. În acest context menționăm că dacă nașterea sau desprinderea unor noi ramuri de drept este ceva unanim acceptat, atunci și formele răspunderii juridice nu pot să rămâna aceleași ca în perioadele anterioare când ramurile de drept nu erau atât de numeroase și specifice. Bineînțeles, nu afirmăm că fiecărei ramuri de drept i-ar corespunde forma sa specifică de răspundere, dar totuși nici nu puteam acorda grad sau caracter de universalitate unei sau altei forme de răspundere juridică. Din acest motiv, afirmăm că, deși delimitarea dreptului public de cel privat este un fenomen ce a fost înfăptuit și cercetat cu secole înainte, conturarea unor elemente specifice ce ar uni spre exemplu formele de răspundere juridică specifice ramurilor de drept public sau pe cele specifice ramurilor de drept privat nu o regăsim în doctrină, cu excepția unor tentative incipiente. Tocmai aici rezidă motivul principal al actualității studiului pe care ni l-am propus – inexistența unei cercetări ce ar diferenția răspunderea juridică din dreptul public, pe cea din dreptul privat.

Evident, că nivelul de cunoaștere a construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat este la un nivel „rudimentar” – acumulare de materiale științifice, ipotetice, care de-a lungul timpului va fi posibil să se folosească pentru a trece de la niște indici cantitativi la niște indici calitativi în domeniul dat. Dar problema este în continuare mai profundă și mai complicată și se bazează pe conceptul generic în raport cu categoria studiată – construcția teoretică a răspunderii juridice, care are mai multe manifestări diferite.

Așa cum se poate deduce din cele menționate anterior, răspunderea juridică ca instituție fundamentală a dreptului este de foarte mult timp studiată. Mai întâi ca o formă a răspunderii sociale, ulterior cu toate particularitățile ce le obține în realizarea sa într-o ramură de drept sau alta. Astfel, studii referitoare la răspunderea juridică în general există, și există multe, atât în Republica Moldova, cât și peste hotarele ei. Numeroși autori teoreticieni și practicieni au cercetat problematica răspunderii juridice din diverse perspective. Cel mai important este că atât din punct de vedere teoretic generalizator, cât și din punct de vedere ramural, răspunderea juridică este studiată de diverși autori preocupați fie de studiul teoretic al acestei instituții, fie de unele aspecte practice ale manifestării acesteia în cadrul uneia sau altei ramuri de drept. Astfel, la ziua de astăzi există publicate numeroase lucrări ce se centreză asupra răspunderii juridice din perspective teoretice, unificând toate formele acesteia, dar și numeroase lucrări focusate exclusiv pe o formă sau alta a răspunderii juridice.

Deși în toate tratatele, manualele de teorie generală a dreptului (Gh. Avornic, D. Baltag, B. Negru, N. Popa, S. Popescu, I. Craiovan, M. Costin, Gh. Mihai, etc.) este abordat conceptul răspunderii juridice, iar în doctrina rusă (V.V. Vitruc, C.C. Alexeev, B. T. Bazîlev, C.N. Bratusi, V.N. Lipinski, O. E. Leist, M. N. Marcenco, I. N. Samoșenco, M. S. Strogovici, etc.) există o literatură impunătoare și savanții reflectă just unele aspecte ale acestui concept, cu toate acestea din punct de vedere al pozițiilor general-teoretice nu există o elucidare completă a tuturor trăsăturilor răspunderii juridice atât în dreptul public, cât și în dreptul privat.

Aducând omagiile cuvenite eforturilor științifice ale cercetătorilor nominalizați și relevând rolul important al investigațiilor acestora, prin intermediul cărora conținutul răspunderii juridice poate fi dezvoltat mai profund, menționăm că, tematica răspunderii juridice, fiind așa de complexă, nu este epuizată, cercetarea poate fi dezvoltată în continuare din considerentele că pe de o parte, orice teorie este mai cuprinzătoare decât generalizările empirice făcute la un moment dat, iar pe de alta, acumularea de noi fapte permite formularea unor caracteristici noi ale fenomenului studiat. Este pe larg acceptat faptul că nici o teorie nu cuprinde toată experiența umană, cu atât mai mult atunci când este vorba de valorificarea experienței teoretico-istorice, astfel încât preocuparea pentru dimensiunea teoretică a tematicii răspunderii juridice aduce un plus de informații, iar prin abstractizarea și generalizarea acestei informații să se obțină completarea și chiar îmbunătățirea conceptelor teoretice existente.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. Pe parcursul istoriei s-au format și au evoluat atât formele, funcțiile, principiile, cât și condițiile privind răspunderea juridică. În acest sens, dintre autorii remarcabili, care au studiat diverse aspecte fundamentale ale răspunderii juridice, ceea ce implică și la abordarea elementelor construcției teoretice a răspunderii juridice de drept public și de drept privat într-un context mai larg, și anume cel al Teoriei generale a dreptului putem nominaliza autorii autohtoni și străini: D. Baltag, Gh. Avornic, L. Barac, M. Djuvara, I. Humă, N. Popa, Gh. Mihai și R. I. Motica, R. P. Vonică, Gh. Boboș, I. Craiovan, G. Vrabie, etc. Dacă este să ne referim la cele mai actuale lucrări, aici putem menționa pe cele ale autorilor D. Baltag, Gh. Mihai, I. Craiovan, C. Voicu.

Încercări de a caracteriza *construcția teoretică a răspunderii juridice* a fost întreprinsă de mai mulți autori, îndeosebi din Federația Rusă, în special: I. A. Cuzimin, L.I. Gluhariova, Iu. I. Grevțov, D. A. Lipinski, V. A. Sapun, G. A. Procopovici, A. M. Hujin, V. I. Cervoniuc.

Dacă este să vorbim despre construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public, la baza cercetării noastre au stat și operele specialiștilor din România care abordează diverse aspecte

ale construcției teoretice a răspunderii juridice penale: G. Antoniu, C. Bulai], M. Udriou, S. Bogdan, N. Giurgiu; L. V. Lefterache, C. Duvac, N. Neagu, ș.a.

În studiile doctrinare recente, s-au conturat teorii diferite privind locul răspunderii financiare în construcția de drept public a răspunderii juridice. În România autorii care au tratat răspunderea financiară, fiscală - ca o răspundere în domeniul a dreptului public sunt: C. F. Costas, M. Șt. Minea, D. Drosu Șaguna, D. Șova, A. Trăilescu, R. Postolache.

Un alt grup de cercetători au studiat diverse aspecte fundamentale ale răspunderii juridice administrative, ceea ce implicit a dus și la abordarea elementelor construcției teoretice a răspunderii juridice de drept public. Aceste idei sunt regăsite în lucrările autorilor: V. Guțuleac, V. Cobîșneanu, M. Orlov, L. Lavric, V. Vedinaș, A. Trăilescu, Iu. A. Dmitriev.

Cât privește construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat, bineînțeles că ne-au servit drept sursă de inspirație lucrările de drept civil, în special în partea ce ține de obligații și răspundere juridică civilă. Astfel, dintre autorii civilişti români ale căror lucrări au fost utilizate în teza de față nominalizăm: L.P. Boilă, F. I. Mangu, R. Petrescu, E.C.Verdeș, C. Stătescu și C. Bîrsan, L. Pop., F. I. Popa., S. T. Vidu, R. I. Motică, E. Lupan, G. Tița-Nicolescu, S. Neculaescu, L. Mocanu ș.a., D. E. Sîngeorzan, P. Vasilescu, Gh. Vintilă, ș.a.

Și doctrina rusă în domeniul dreptului civil ne oferă un suport important prin lucrările autorilor: G. F. Șerșenevici, S. G. Grișaev, V.P. Gribanov, S.L. Degterev, I. V. Tordia, E.A. Suhanov, D. A. Pașențev, V.V. Garamita, V.V. Vitreanschii, L. A. Sîrovatskaia, A. M. Lușnicov și M. V. Lușnicova, Iu. N. Poletaev, Iu. P. Orlovșchii.

Și nu în ultimul rând reprezentanți ai doctrinei juridice civile autohtone precum: E. Cojocar, A. Bloșenco, S. Baieș, I. Ivancova. Autorii E. Boișteanu, N. Romandaș, N. Sadovei, T. Negru și C. Scorțescu în ramura dreptului muncii

Scopul lucrării constă în identificarea și examinarea conținutului construcțiilor teoretice a răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat prin prisma trăsăturilor și elementelor ce caracterizează în general răspunderea juridică și ca urmare accentuarea importanței acestei construcții, necesitatea operării cu această sintagmă atât la nivelul teoriei generale a dreptului cât și a ramurilor de drept.

Obiectivele cercetării. Elaborarea și analiza complexă a conceptului *construcție teoretică a răspunderii juridice în teoria generală a dreptului*, reconceptualizarea conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice atașată domeniului dreptului public și privat, astfel încât să fie ajustat condițiilor și trăsăturilor acestor forme de răspundere juridică; identificarea și caracterizarea criteriilor ce delimitează construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public de construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat; stabilirea impactului acestor criterii asupra actualei tendințe de intercalare a mai multor ramuri de drept public și drept privat; identificarea asemănărilor, deosebirilor și cumulul răspunderii juridice de drept public și răspunderii juridice de drept privat; prezentarea și analiza elementelor și semnelor distinctive din cadrul construcției teoretice a răspunderii juridice de drept public; prezentarea și analiza elementelor și semnelor distinctive din cadrul construcției teoretice a răspunderii juridice de drept privat; formularea concluziilor și a propunerilor venite să îmbogățească actualul cadru teoretic al răspunderii juridice în teoria generală a dreptului.

Ipoteza de cercetare în prezenta lucrare se focusează pe relevarea esenței conținutului construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat, precum și a unor

presupuneri subiective, rezultate din teoria și practica realizării răspunderii juridice la nivelul diferitor ramuri de drept.

Precizăm că atât interpretările doctrinare ale cadrului legal, cât și soluțiile teoretice propuse spre examinare sunt însoțite de o abordare confirmatorie și presupun construirea unei ipoteze bazate pe teorii existente și punerea în mișcare a unei metodologii de investigare, care să permită în final, confirmarea ipotezei.

Determinarea ipotezei de cercetare are un caracter anticipativ și pro-activ de interpretare a răspunderii juridice, ce ne va permite orientarea cercetării către probleme cu adevărat importante cum ar fi: formularea sintagmelor de construcție teoretică a răspunderii în dreptul public și privat, fixarea în mod explicit și clar a obiectivelor cercetării, anticiparea răspunsurilor corecte pe baza cunoștințelor existente.

Sinteza metodologică de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Suportul metodologic al tezei îl prezintă metoda de percepere dialectico-științifică, precum și metodele științifice particulare: logică, istorică, comparativă, sistemică.

Metoda dialectică ne-a permis să utilizăm concepte și categorii, cum sunt cele de sistem, structură, elemente, funcție, finalitate și scop, conținut și formă, esență și fenomen. Față de aceste aspecte apreciem că subiectul analizat își reconfirmă actualitatea în condițiile apariției unor noi forme de răspundere juridică, astfel încât lucrarea crează noi viziuni, obiective despre răspunderea juridică în dreptul public și dreptul privat.

Spre a putea fi pătruns în integralitatea sa, fenomenul răspunderii juridice trebuie privit din perspectiva tradițiilor istorice. Metoda istorică ne-a deschis această cale.

Metoda sistemică ne-a servit la identificarea formelor de răspundere juridică, ierarhica criteriilor ce delimitează construcțiile teoretice de răspundere juridică în dreptul public și privat, am evidențiat rolul răspunderii juridice de drept public și privat la asigurarea unității, coeziunii, echilibrului și dezvoltării sistemului de drept.

De asemenea, au fost aplicate în unele metode specifice de cercetare științifică, precum analiza, sinteza, inducția, deducția, etc.

Concluziile generale și recomandările formulate în cadrul tezei de doctorat se fundamentează pe rezultatele cercetării științifice autohtone și străine (Republica Moldova, România, Federația Rusă).

În vederea atingerii obiectivelor menționate anterior am întemeiat demersul științific pe o vastă bibliografie, cuprinzând monografiile și articole de specialitate ale autorilor din Republica Moldova, România, Federația Rusă și a altor state. Aplicarea metodei comparative a permis constatarea că instituțiile răspunderii juridice în dreptul public și privat sunt reglementate și interpretate în doctrină diferit.

Noutatea și originalitatea științifică este determinată de insuficiența studierii acestui subiect în doctrina teoriei generale a dreptului în Republica Moldova și de necesitatea abordării lui prin prisma unor noi metode și viziuni de cercetare, care ar permite aprecierea dintr-o nouă perspectivă și de pe alte poziții a fenomenului răspunderii juridice.

Lucrarea reprezintă o cercetare complexă a problemelor teoretice și aplicative privind esența și conținutul răspunderii juridice, reconceptualizarea construcțiilor teoretice ale răspunderii în dreptul public și privat. Orice acțiune se dovedește a fi suficientă exclusiv dacă pornește de la fundamente teoretice adecvate.

Răspunderea juridică, aceasta fiind una din instituțiile fundamentale ale dreptului, reprezintă temelia legalității și a ordinii de drept, nu poate fi realizată în modul practic fără a fi detaliat toate aspectele din toate perspectivele. Așa cum, deocamdată, în doctrină nu avem lucrări ce s-ar axa pe concepte distincte cum a fi răspunderea în dreptul public și răspunderea în dreptul privat, dar și în contextul în care conceptul de construcție teoretică a răspunderii juridice este o noutate în doctrina autohtonă, considerăm că aceste premise, precum și cele menționate anterior constituie temeiuri suficiente pentru declararea noutății și originalității prezentei teze de doctorat.

Cele enunțate mai sus ne îndreptătesc să formulăm următoarele elemente de noutate științifică regăsite în textul prezentei lucrări:

- formularea sintagmei „*construcție teoretică a răspunderii juridice*”;
- identificarea elementelor ce constituie în ansamblu construcția teoretică a răspunderii juridice;
- formularea conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice de drept public, precum și de drept privat;
- definirea construcțiilor teoretice a răspunderii juridice de drept public și drept privat;
- enunțarea conexiunii dintre totalitatea ramurilor de drept în cele ale dreptului public și cele ale dreptului privat și delimitarea răspunderii juridice în răspundere juridică de drept public și răspundere juridică de drept privat.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în formularea unui concept modern și oportun, *construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat*, ca fiind un concept ce verifică autenticitatea și justetea realizării răspunderii juridice în diferite ramuri ale dreptului, fapt care a condus la elaborarea și introducerea în vocabularul teoriei generale a dreptului a conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice, în vederea stabilirii elementelor, trăsăturilor, condițiilor din ambele blocuri ale răspunderii juridice analizate, orientării practicienilor ce aplică aceste forme de răspundere mai cu seamă în situațiile când unele forme de răspundere din dreptul public interferează cu unele forme de răspundere juridică din dreptul privat.

Semnificația teoretică. Lucrarea elucidează diverse abordări doctrinare ale diferitor forme de răspundere juridică. Din perspectivă teoretică, se urmărește ordonarea elementelor răspunderii juridice, și anume a celor care constituie construcția teoretică a răspunderii juridice, în așa fel, încât să se poată opera cu sintagmele introduse în circuitul limbajului specific Teoriei generale a dreptului. În plus, fiecare dintre elementele analizate vin cu accente pe ceea ce este specific răspunderii juridice de drept public și celei de drept privat. Alt aspect teoretic relevant este că acest fenomen – construcția teoretică a răspunderii juridice de drept public și cea a răspunderii juridice de drept privat – este abordat în felul în care se pune accentul inclusiv pe interacțiunea formelor răspunderii de drept public cu cele ale răspunderii de drept privat.

Valoarea aplicativă a cercetării. Rezultatele și concluziile prezentei lucrări vor putea fi folosite de către judecători, avocați și alți participanți în procesul de realizare a răspunderii juridice, contribuind la uniformizarea practicii juridice. De asemenea, reflectarea practică a conceptului construcției teoretică a răspunderii juridice de drept public și a celei de drept privat, cu siguranță va constitui un început pentru alte studii ce vor detalia anumite aspecte prezente în lucrare. Ideile și expunerile din textul lucrării de față pot fi utile în cadrul studiilor dedicate Teoriei Generale a Dreptului, în cadrul studiilor ce se focusează pe instituția răspunderii juridice în cadrul diferitor ramuri de drept, în procesul de elaborare a actelor normative, contribuind la

reformarea legislației din Republica Moldova, dar și de către cei implicați în procesul de aplicare a dreptului, mai cu seamă cel de aplicare a normelor juridice ce reglementează instituția răspunderii juridice în cadrul diferitor ramuri de drept.

Rezultatele cercetării pot fi utilizate:

- în plan teoretico-științific, pentru o abordare conceptualizată a problemelor ce țin de fenomenul construcției teoretice a răspunderii juridice de drept public și a celei de drept privat;
- în plan normativ-juridic, rezultatele cercetării extind considerabil viziunile teoretico-doctrinare existente vis-a-vis de construcțiile teoretice ale răspunderii juridice de drept public și a celei de drept privat, ce va contribui la perfecționarea legislației din Republica Moldova;
- în plan didactico-disciplinar - la predarea cursului de Teorie Generală a Dreptului, la tema „Răspunderea juridică”, în ramurile de drept civil, dreptul muncii, dreptul administrativ, dreptul penal, dreptul fiscal etc.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele studiului au fost reflectate în comunicările științifice prezentate în cadrul manifestărilor științifice naționale și internaționale, dintre care nominalizăm:

1. *Some aspects of the legal liability in the public and private law.* În: The international conference „European union's history, culture and citizenship, Pitești, Romania, 2013, p. 24-28.
2. *Răspunderea pentru fapta altuia – răspundere specifică în dreptul privat.* În: Materialele conferinței naționale „ Simposia Profesorum”, ULIM, Chișinău, 2018, p. 196-202.
3. *Câteva aspecte teoretice privind legătura de cauzalitate în unele ramuri ale dreptului public.* În: Legea și Viața, nr.11(311), Chișinău, 2017, p.51-53., (0,4 c.a.)
4. *Construcția teoretică a răspunderii juridice în teoria generală a dreptului.* În: Legea și Viața, nr. 12, Chișinău, 2019, p. 28-33., (0,47 c.a.)
5. *Specificul construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul public.* În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, nr. 6 (40), Chișinău, 2019, p. 76-80., (0,52 c.a.)

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele investigațiilor au fost reflectate în 12 publicații în revistele de specialitate acreditate de CNAA și culegeri de materiale ale conferințelor științifice naționale și internaționale. Volumul total al publicațiilor este de 5.94 c.a

Volumul și structura tezei: Introducere; trei capitole; concluzii generale și recomandări; bibliografia din 373 titluri; 172 pagini text de bază; declarația privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: răspundere juridică, construcție teoretică a răspunderii juridice, construcție teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat, construcție teoretică a răspunderii juridice în dreptul public.

CONȚINUTUL TEZEI

Teza de doctor intitulată „**Construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public și în dreptul privat**” debutează cu introducere, care vine să argumenteze necesitatea studiului, noviația pe care o aduce. Teza este structurată în patru capitole, divizate în subcapitole, urmate de concluzii generale și recomandări. Teza de doctorat, cuprinde, de asemenea, adnotările, cuvintele cheie, lista abrevierilor utilizate în teză, lista bibliografică utilizată.

Primul capitol „**Analiza situației în domeniul cercetării răspunderii juridice în dreptul public și în dreptul privat**” – reflectă analiza bibliografică a doctrinei naționale și străine cu privire la răspunderea juridică în dreptul public și în dreptul privat, fiind aplicată metoda de analiză, sinteză și comparație. Aspectul teoretic și controversele științifice au fost analizate din perspectiva Teoriei generale a dreptului și a ramurilor de drept.

În **subcapitolul 1.1 „Analiza cercetărilor științifice privind construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public și în dreptul privat”** o atenție deosebită este acordată analizei lucrărilor cercetătorilor din domeniu, care au contribuit în mare măsură la cercetarea conceptelor de construcție teoretică a răspunderii juridice în dreptul public și în dreptul privat, și a altor probleme actuale legate de tema tezei.

Vorbind despre drept ca sistem autorul S. S. Alexeev susține că, anume cu conceperea construcției juridice, se presupune că este legat atât viitorul apropiat cât și viitorul îndepărtat al sistemului juridic [17, p. 255]. Ceea ce prezintă importanță pentru conceptul construcției teoretică a răspunderii juridice (de drept public și de drept privat), este că noțiunea de răspundere juridică a fost introdusă în circuitul științific și legislativ de savanți tîrziu aproximativ în mijlocul sec. al XX-lea. Anterior acestei perioade, esența răspunderii juridice era privită ca echivalând cu cea a obligației de natură juridică. Acest lucru nu mai este acceptat la etapa contemporană, majoritatea specialiștilor de domeniu, optând pentru delimitarea acestor două fenomene, obligație și răspundere [10, p. 19].

Ceea ce prezintă importanță pentru conceptul construcției teoretică a răspunderii juridice (de drept public și de drept privat), este că noțiunea de răspundere juridică a fost introdusă în circuitul științific și legislativ de savanți tîrziu aproximativ în mijlocul sec. al XX-lea. Anterior acestei perioade, esența răspunderii juridice era privită ca echivalând cu cea a obligației de natură juridică. Acest lucru nu mai este acceptat la etapa contemporană, majoritatea specialiștilor de domeniu, optând pentru delimitarea acestor două fenomene, obligație și răspundere [10, p. 19].

Fenomenul răspunderii juridice a generat un interes continuu din partea cercetătorilor din toată lumea, fapt ce s-a soldat cu apariția unui număr impunător de lucrări atât în cadrul teoriei dreptului, cât și în științele juridice de ramură, care își propun să dezvăluie conținutul răspunderii juridice. Drept dovadă sunt numeroasele surse doctrinare pe care le-am analizat la elaborarea prezentei lucrări. Cu toate acestea suntem conștienți că multiple surse au rămas nestudiate de noi, unele cu siguranțe nici nu le cunoaștem, întrucât este ireal să le cuprindem pe toate cele existente în toate statele lumii la tema răspunderii juridice, fie ea de drept public sau de drept privat. Poate în cazul unor instituții juridice mai restrânse acest lucru se poate realiza, însă în cazul unei instituții atât de omniprezente și atât de generatoare de controverse, cu siguranță nu putem cuprinde toate sursele existente.

Încercări de a caracteriza *construcția teoretică a răspunderii juridice* a fost întreprinsă de mai mulți autori, îndeosebi din Federația Rusă, în special: I. A. Cuzimin [19], Iu. I. Grevțov [18], D. A. Lipinski [20; 21], ș.a.

Prof. D. Baltag punctează foarte corect faptul, că studiul conținutului oricărui fenomen presupune neapărat analiza structurii acestuia, cercetarea corelației dintre componentele lui. Aplicarea analizei structural-sistematice în procesul studierii răspunderii juridice a și condus la apariția în lucrările autorului menționat a noțiunii de construcție de drept a răspunderii juridice, care în prezent considerăm necesită o interpretare și un studiu științific special atât în dreptul public cât și în dreptul privat. Însă această noțiune, de regulă, în opinia autorului este atribuită de către juriști la categoria caracteristicilor tehnice și aproape secundare ale dreptului, care se referă la modul de formare a normelor juridice în legi și acte normative [1, p. 215].

O unanimitate a sensului sintagmei *construcție teoretică a răspunderii juridice* în teoria dreptului nu găsim. Examinarea construcției teoretice a răspunderii juridice în Teoria Generală a Dreptului cât și în dreptul privat și dreptul public ar extinde înțelegerea cu privire la importanța instituției răspunderii juridice. Aceste studii ne-au oferit posibilitatea de a ne forma o concepție clară asupra subiectului ales spre cercetare și de a ne trasa scopul și obiectivele cercetării.

În **subcapitolul 1.2 „Reflecția normativă a fenomenului răspunderii juridice în dreptul public și în dreptul privat”** se face analiza actelor normative. Cât despre perspectiva reflectării răspunderii de drept public sau a celei de drept privat, bineînțeles că nici un act normativ nu detașează anume așa formulare a răspunderii juridice. Nu vom găsi acte normative ce reflectă răspunderea de drept privat sau de drept public, ci doar acte normative ce reglementează fie răspunderea civilă, fie penală, fie administrativă, disciplinară, materială, patrimonială, care vom putea să le delimităm în răspundere de drept privat sau public. Sau, unele acte normative reflectă răspunderea juridică în funcție de sfera subiectelor cărora li se aplică.

În ceea ce privește construcția teoretică a răspunderii în dreptul public, va fi corect să menționăm în primul rând legislația penală. În materia dreptului administrativ ca ramură a dreptului public art. 20 al noului Cod Administrativ al Republicii Moldova prevede că „dacă printr-o activitate administrativă se încalcă un drept legitim sau o libertate stabilită prin lege, acest drept poate fi revendicat printr-o acțiune în contencios administrativ, cu privire la care decid instanțele de judecată competente pentru examinarea procedurii de contencios administrativ”.

Analizând prevederile Codului Fiscal al Republicii Moldova în contextul cercetării construcției teoretice în dreptul public, menționăm faptul că acesta stabilește modul și condițiile de tragere la răspundere pentru încălcarea legislației fiscale. Art. 231 din CF al RM vorbește despre tragerea la răspundere pentru încălcare fiscală, „tragerea la răspundere pentru încălcare fiscală” presupunând, de fapt, „realizarea răspunderii fiscale”.

Codul Civil al Republicii Moldova reprezintă bazele legislației civile și, bineînțeles, ale reglementării instituției răspunderii juridice civile. Sub aspect fundamental aici regăsim reglementarea răspunderii civile contractuale și a celei delictuale, a mijloacelor de garantare a executării obligațiilor civile, mijloace ce ne interesează deoarece ele anticipă nașterea răspunderii civile, altfel spus, neexecutarea obligației atrage răspundere, iar neexecutarea obligației garantate, atrage executarea mijlocului de garantare.

În **concluzii 1.3.**, se conțin generalizări și reperi metodologice și analitice ce pot servi ca fundament la cercetarea construcției teoretice în dreptul public și în dreptul privat.

Capitolul 2 „Fundamentele construcției teoretice a răspunderii juridice” conține o analiză aprofundată a fundamentelor construcției teoretice a răspunderii juridice.

Subcapitolul 2.1. „Construcția teoretică a răspunderii juridice în Teoria generală a dreptului și definirea ei – premisă a delimitării ei în răspunderea juridică de drept public și răspunderea juridică de drept privat”. Una dintre problemele fenomenului răspunderii juridice este cercetarea insuficientă și problema definirii general teoretice a sintagmei „*construcție teoretică a răspunderii juridice*”, care a fost lăsată în afara cercetărilor aprofundate atât la nivel de tratat științific, cât și la nivel de teză, de aceea ne considerăm obligați să acordăm acestui subiect atenția bine meritată.

Suntem de acord cu profesorul D. Baltag, că majoritatea covârșitoare a cercetărilor, examinând răspunderea juridică, își concentrează atenția asupra elucidării esenței acestui fenomen, pe când conținutului propriu-zis al răspunderii juridice i se alocă puțin spațiu. Unanim este recunoscut că studiul conținutului oricărui fenomen presupune neapărat analiza structurii acestuia, cercetarea corelației dintre componentele lui [1, p. 215]. Astfel, pe parcursul studierii răspunderii juridice, din punctul de vedere al stabilirii conținutului ei, este rațional să aplicăm analiza structural-sistematică.

Încercări de a modela construcția teoretică a răspunderii juridice au fost întreprinse de mai mulți autori mai cu seamă în doctrina Federației Ruse. Așa de exemplu, autorul O. F. Skakun prin construcții teoretice înțelege scheme tipice exacte ale raporturilor juridice verificate de practică și elaborate de știință și activitatea legislativă [23, p. 554].

Considerăm că, *valoarea teoretică a definirii construcției teoretice a răspunderii juridice* se manifestă în posibilitatea: - aprofundării cunoștințelor teoretice ale răspunderii juridice și o analiză mai profundă a naturii juridice a răspunderii; - identificarea și delimitarea răspunderii juridice de alte fenomene juridice de protecție (aplicarea forței coercitive a statului sau responsabilitatea juridică, ș.a.); - definirea unui concept „dinamic” al răspunderii juridice bazat pe fenomenul realizării răspunderii și responsabilității în drept.

Valoarea practică a definirii construcției teoretice a răspunderii juridice aplicabilă la interpretarea și aplicarea normelor juridice, este exprimată în posibilitatea: de a crea construcția normativă (legală), completă și complexă a răspunderii juridice (ca mijloc tehnic) potrivită pentru utilizarea practică în orice domeniu a relațiilor sociale; dezvoltarea unor metode eficiente de implementare și realizare a răspunderii juridice, îmbunătățirea procesului educațional în domeniul răspunderii juridice atât la nivelul teoriei generale a dreptului cât și în științele ramurale.

În **subcapitolul 2.2. „Analiza și definirea conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice în dreptul public”**, încercăm să definim construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public. Ca urmare considerăm că este posibil să caracterizăm construcția teoretică a răspunderii în dreptul public după următoarele caracteristici: *scopul; în funcție de domeniul de aplicare; în funcție de izvorul normativ ce reglementează răspunderea de drept public; temeiul de facto al răspunderii publice; fundamentul subiectiv; din punct de vedere al subiecților raportului juridic de răspundere în dreptul public; după forma și mecanismul realizării.*

Cele spuse ne permit să facem următoarele concluzii la construcția teoretică a răspunderii în dreptul public: - răspunderea juridică de drept public este un tip de răspundere juridică cu un specific semnificativ a structurii și conținutului, care trebuie să fie distinsă de răspunderea de

drept privat după mai multe criterii; - caracteristicile de bază ale răspunderii de drept public rezultă din scopul, domeniul de aplicare, formele de manifestare a răspunderii publice, subiectele și mecanismul de implementare; - înaintarea exigențelor de legalitate strictă în domeniul dreptului public presupune o construcție specifică a răspunderii juridice, astfel încât reglementările ce vizează activitatea organelor competente în aplicarea acestei categorii de norme să fie de o permisivitate strictă, formulările, fiind, de obicei următoarele: *se admite exclusiv...* sau *nu se admite altceva decât...*; - răspunderea de drept public nu survine decât ca o consecință a încălcării normelor de drept public; - construcția teoretică și mecanismul de aplicare a răspunderii juridice de drept public necesită cercetări suplimentare și perfecționare continuă, ținând cont de experiențele în stabilirea și implementarea acestor categorii juridice, caracteristicile căreia au fost formulate în teza dată [6, p. 80].

Concluzionând la acest subcapitol, menționăm că prin *construcție teoretică a răspunderii juridice de drept public urmează să înțelegem un ansamblu de elemente structurale ce conțin, norme ale dreptului material și procesual public ce fixează sancțiunea, pedeapsa și alte măsuri punitive, ordinea și consecutivitatea realizării lor, precum principiile, ideile și concepțiile referitoare la temeiul, condițiile și limitele răspunderii, caracterizată printr-o metodă imperativă de reglementare, ce formează tipul răspunderii de drept public cu formele și modalitățile specifice de realizare, având ca scop final asigurarea intereselor statului și ale societății, drepturile și libertățile cetățenilor* [6, p. 80].

Pentru a reliefa și accentua particularitățile conceptului construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul privat în **subcapitolul 2.3. „Formularea și definirea particularităților conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat”** am realizat o analiză a particularităților construcției teoretice a răspunderii în dreptul privat.

În general problematica răspunderii juridice în dreptul privat își are la origini studiul diferențelor pe care le prezintă răspunderea subiectelor de drept public și a celor de drept privat [4, p. 45]. Din această perspectivă, doctrina rusă vehiculează ideea că astfel se diminuează rolul și importanța răspunderii de drept privat [27].

Noi nu suntem de acord cu atare abordare și menționăm că, nicidecum nu putem plasa pe trepte diferite din punctul de vedere al importanței lor răspunderea de drept public și a celei de drept privat, de fapt fiind vorba de aceeași instituție juridică manifestată în diferite subsisteme ale sistemului dreptului. [4, p. 45]. Suntem convingși că scopul răspunderii în dreptului privat este o manifestare globală, a obiectivelor răspunderii juridice private, asigurarea respectării normelor de drept și supremația legii. Ideea dominantă a răspunderii private este cea de justiție comutativă, cu alte cuvinte, scopul principal al acestei instituții juridice este acela da a se înapoia ceea ce s-a pierdut ori de a se repara ceea ce s-a distrus, în așa del încît victima să fie, în cele din urmă, neprejudicată, deci paguba să îi fie reparată.

În urma cercetării construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul privat putem formula următoarea definiție: *prin construcție teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat urmează să înțelegem un ansamblu de elemente structurale ce conțin normele dreptului material și procesual privat, ce fixează sancțiuni și alte măsuri reparatorii, ordinea și consecutivitatea realizării lor, precum principiile, definițiile științifice și concepțiile referitoare la temeiurile și limitele ce formează tipul răspunderii juridice de drept privat, cu forme și modalități specifice de realizare, având ca scop final repararea integrală a prejudiciului cauzat, ca mijloc de asigurare a drepturilor și libertăților din cadrul raporturilor juridice de drept privat* [14, p. 55].

Astfel, concluzionăm că:- răspunderea juridică de drept privat putem spune că este un tip de răspundere, care este realizată prin diferite forme (de exemplu: răspundere civilă) și modalități (de exemplu: răspunderea delictuală sau răspunderea contractuală);- răspunderea juridică de drept privat – este una dintre cele mai contestate categorii în jurisprudență - fenomen bazat pe protecția juridică a intereselor private;- în pofida lipsei unor poziții comune, legiutorul *de facto*, iar instanțele de judecată *de jure* recunosc existența răspunderii juridice de drept privat, punînd accent pe formele și modalitățile răspunderii juridice civile;- particularitățile răspunderii juridice în dreptul privat pot fi dezvăluite prin criteriile de bază caracterizate anterior, scopul, formele de manifestare, subiecții, mecanismul de realizare, ș.a.;- teoria răspunderii juridice în dreptul privat în condițiile moderne necesită o cercetare complexă și aprofundată, pentru a se ajunge la o unitate de opinii în doctrina juridică [14, p. 55].

În subcapitolul 2.4., „Probleme teoretico-practice în cercetarea coraportului dintre răspunderea juridică de drept public și răspunderea juridică de drept privat”

Coraportul dintre dreptul public și cel privat nu reprezintă nicidecum o problemă strict teoretică. Acesta are un caracter absolut pragmatic întrucât, depinde foarte mult de dreptul statului de a interveni și limitele acestui drept, atunci când vorbim despre viața privată a cetățenilor statului. Iar acest lucru nu se poate omite atunci când ne referim la răspunderea specifică fiecăruia dintre cele două domenii. În acest context menționăm că *unul dintre argumentele de delimitare a formelor de răspundere în cele de drept public și cele de drept privat ține anume de interesul protejat, apărut și urmărit a fi restabilit prin aplicarea acestor forme.*

Analiza interacțiunii dialectice a dreptului public cu cel privat, cât și a interacțiunii dialectice a răspunderii juridice de drept public și privat reprezintă un imperativ al dezvoltării contemporane a fenomenului răspunderii juridice și a întregului sistem de drept. Un alt moment important al divizării dreptului în public și privat, se referă la suplinirea acestei diviziuni cu interacțiunea dintre elementele lor componente.

Statul se face prezent și este întotdeauna unicul purtător al forței de constrângere la care ne referim noi de fiecare dată când definim răspunderea juridică, însă pentru delimitarea celor două blocuri de răspundere juridică anume acest criteriu poate indica diferența: în cazul răspunderii de drept public statul participă activ în raportul de răspundere juridică, fiind prezent direct și exercitând drepturi și obligații în mod absolut direct; iar în cazul răspunderii de drept privat prezența statului nu este întotdeauna vizibilă, fiind aici vorba de situații când răspunderea *de facto* se realizează, însă statul prin reprezentanții săi nu se implică în mod activ la realizarea acesteia.

În **concluzii la capitolul 2** definim concepul construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul public și în dreptul privat, la fel menționăm coraportul dintre construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public și în dreptul privat din punct de vedere a teoriei generale a dreptului.

Capitolul 3 Dimensiunea juridică a construcției teoretice a răspunderii în dreptul public - este consacrat studiului științific al construcției teoretice a răspunderii în dreptul public.

În **subcapitolul 3.1. Temeiul de iure și de facto a răspunderii în dreptul public**, am abordat ideia de *temei de facto* prin care se înțelege neapărat fapta juridică care atrage prin natura pericolului social pe care îl prezintă, răspunderea juridică. Atunci când temeiul *de facto* la care

ne referim atrage răspunderea din domeniul dreptului privat, se creează aparențe ale unui pericol social inferior celui pe care îl prezintă temeiul *de facto* al formelor răspunderii de drept public.

Menționăm că, în ipostaza survenirii temeiului *de jure* a răspunderii juridice de drept public îl constituie doar fapta ilicită concretă, stabilită de legislație (penală, contravențională, fiscală) care întrunește anumite trăsături, caracteristici bine reliefate, săvârșită cu vinovăție, prin antrenarea sancțiunilor specifice, care capătă un inevitabil caracter coercitiv, și care este instituită în vederea apărării unor valori esențiale pentru ordinea de drept (persoana, drepturile și libertățile, proprietatea, etc).

La abordarea ideii de *temei de facto*, intervine neapărat importanța pericolozității sociale, care este una din trăsăturile principale la aplicarea răspunderii juridice de drept public, anume datorită existenței și intervenției ei negative, care pune în pericol ansamblul de valori spirituale, morale, juridice și materiale, etc.

Concluzionăm că, răspunderea juridică în dreptul public are ca temei fapta ilicită cu un grad înalt de pericol social, un fundament fără de care ea nu poate fi explicată și fără de care nu se poate realiza. *Temeiul real al răspunderii juridice de drept public îl constituie fapta prejudiciabilă săvârșită, iar componența infracțiunii, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii juridice de drept public.*

În subcapitolul 3.2. Raportul de cauzalitate – dimensiune a construcției teoretice a răspunderii juridice de drept public, cercetăm raportul de cauzalitate, care îl regăsim în plan normativ și anume, conform art. 2 al CP al RM: *legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orînduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept*, care dacă sunt lezate sau puse în pericol prin infracțiune, adică prin *fapta (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală* [7], sunt trase la răspundere persoanele vinovate din perspectivă penală și pedepsite.

Or, dacă valorile nominalizate sunt puse în pericol sau chiar lezate de către un subiect al dreptului contravențional în cadrul unui raport juridic corespunzător, atunci răspunderea la care va fi tras subiectul va fi cea contravențională; dacă lezarea sau punerea în pericol a valorilor nominalizate va avea loc în cadrul unui raport juridic de drept financiar, răspunderea va fi cea specifică dreptului financiar sau, în situația în care prejudiciul este reglementat de legea penală, și răspunderea va fi penală; dacă lezarea se va produce în cadrul unui raport juridic de drept constituțional, și răspunderea va fi proprie ramurii dreptului constituțional. [5, p. 52].

În concluzie, stabilirea legăturii de cauzalitate în dreptul public este necesară în toate cazurile în care legea cere producerea unui anumit rezultat care să reprezinte o schimbare în lumea obiectivă sau, altfel spus, stabilirea legăturii cauzale trebuie să se facă în cazul infracțiunilor cu componență materială. Pentru infracțiunile cu componență formală legătura cauzală nu se exclude, dimpotrivă, este obligatorie, doar că ea se prezumă, fapt care exclude necesitatea căutării legăturii cauză-efect între faptă și rezultat.

Subcapitolul 3.3. Prezumția de nevinovăție – componentă a construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul public este consacrat principiului prezumției nevinovăției care fac parte din dreptul public, una dintre garanțiile dreptului persoanei de a nu fi învinuită și trasă la răspundere, decît ca rezultat al administrării în cadrul unui proces legal a probelor care să

demonstreze vinovăția. Această garanție, este una firească în raport cu valorile general umane create și promovate de societate.

Prezumția de nevinovăție constituie baza procesului penal modern, dovedind o relație deosebită cu principiul procesului penal echitabil, întrucât este destinată să protejeze individul față de autoritățile publice [25, p. 444].

Doctrina este unanimă în sensul că prezumția de nevinovăție reprezintă atât o regulă de bază a procesului penal modern, unul dintre principiile fundamentale ale procesului penal, cât și un drept fundamental al omului. Or, concluzia noastră este că în cadrul răspunderii juridice de drept public, unul dintre elementele specifice ale construcției teoretice ale acesteia o constituie anume prezumția de nevinovăție, iar aceasta decurge din următoarele: - fiind o regulă de bază a dreptului procesual modern, este cu siguranță o regulă de bază a fazei procesuale a răspunderii juridice de drept public; - fiind unul dintre principiile fundamentale ale dreptului penal, devine astfel și un principiu fundamental al răspunderii penale, iar în consecință a răspunderii de drept public; - fiind și un drept fundamental al omului (fapt dovedit de consacrarea lui în actele juridice internaționale și interne fundamentale), la fel caracterizează construcția teoretică a răspunderii de drept public.

În concluzie menționăm că spre deosebire de răspunderea în dreptul privat unde dominant este principiul prezumției vinovăției, în răspunderea de drept public un element esențial al ei este prezumția de nevinovăție, principiu consacrat atât de legislația națională cât și de legislația internațională. Acest principiu prezintă una dintre garanțiile dreptului persoanei de a nu fi învinuită și trasă la răspundere, decât ca rezultat ale administrării, în cadrul unui proces legal a probelor care să demonstreze vinovăția.

Subcapitolul 3.4. Măsuri sancționatorii de drept material și procesual în cadrul construcției teoretice a răspunderii de drept public. Sancțiunile în răspunderea de drept public contribuie la aplanarea potențialelor elemente de conflict, la garantarea respectării drepturilor și obligațiilor legale, prin limitarea reciprocă a acțiunilor indivizilor, ca și la restabilirea ordinii de drept perturbată prin acte și fapte ilicite. Totuși realizarea răspunderii juridice în dreptul public nu poate fi redusă doar la aplicarea sancțiunii, căci răspunderea juridică, finalitățile ei fiind multiple, sunt legate de adevăratele valori umane, sancțiunea fiind doar unul dintre instrumentele de realizare a dreptului, dar nu și singurul.

În concluzie la cele expuse anterior, menționăm că sancțiunile în cadrul răspunderii de drept public se deosebesc de sancțiunile din cadrul răspunderii de drept privat prin faptul că:- se aplică din numele statului, de organele competente;- au un caracter represiv, însă aceasta nu trebuie să conducă la suferințe fizice; - se aplică doar celui vinovat, răspunderea este individuală sau personală; - reprezintă principala modalitate prin care autoritatea publică protejează și organizează prin constrângere legitimă condițiile de viață ale societății, - sancțiunile dreptului public au ca scop prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât pentru cei ce au savârșit-o, dar și pentru cei tentați să le savârșescă.

La finalul Capitolului sunt expuse concluziile și recomandările identificate în cadrul construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul privat.

Capitolul 4 Dimensiunea juridică a construcției teoretice a răspunderii în dreptul privat - este consacrat studiului științific al construcției teoretice a răspunderii în dreptul privat.

În subcapitolul 4.1. Temeiul *de facto* și prejudiciul ca condiții de bază a răspunderii juridice de drept privat, am abordat temeiul *de facto* și prejudiciul în dreptul privat.

Temeiul de facto este o fapta juridică, consecința, este aceea prevăzută de legea în vigoare, iar conținutul ei, un complex de drepturi și obligații, rezultat din săvârșirea faptei ilicite menționează autorul F. Mangu [8, p. 13]. În continuare subliniem că, răspunderea juridică în dreptul privat are un temei, un fundament fără de care ea nu poate fi explicată, nu este recunoscută și nici nu se poate manifesta sau realiza. Definită, în esență, ca efect al neîndeplinirii unei obligații morale, legale, convenționale, de risc sau garanție, acest fundament este un act juridic sau un fapt juridic săvârșit cu sau fără culpă, după cum autorul său a avut reprezentarea faptelor sale și a fost liber să decidă în cunoștință de cauză sau nu.

Prejudiciul, în opinia noastră este elementul *forte* când vorbim despre construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat. Repararea prejudiciului este materia cea mai importantă dar și cea mai sensibilă a răspunderii în dreptul privat. S. Neculaescu menționează că, prejudiciul este o zonă de reglementare care evidențiază, mai puțin virtuțile dreptului, ci mai ales, vulnerabilitățile acestuia [11, p. 44].

În concluzie, cercetând una dintre dimensiunile construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul privat menționăm că, temeiul răspunderii îl constituie fapta ilicită, prejudiciabilă, consecința ei, fiind sancțiunea aplicată delicventului, direct sau indirect, care este reprezentat de un complex de drepturi și obligații specifice raportului juridic care se constituie. Răspunderea juridică în dreptul privat are un temei, un fundament, fără de care ea nu poate fi explicată și nici nu se poate manifesta sau realiza.

În **subcapitolul 4.2. Legătura de cauzalitate – element al construcției teoretice a răspunderii juridice în drept privat**, cercetăm raportul de cauzalitate. În legislația Republicii Moldova, nu avem nici un articol care ar reglementa strict condițiile survenirii răspunderii în dreptul privat, deși în conținutul multora se face evidentă necesitatea existenței raportului causal între faptă și daună ca condiție a răspunderii. Deși, în dispozițiile legale care reglementează în materia răspunderii de drept privat, nu există o normă juridică prin care să fie consacrată regula – *este reparabil numai prejudiciul care reprezintă efectul nemijlocit (direct) al neexecutării* - legiutorul o statuiază expres în materia răspunderii civile contractuale, la art. 901. Sîntem de părerea, că acest principiu astfel consacrat are, însă, neîndoiește, un caracter de aplicabilitate generală. În art. 2043 CC al RM se folosește transparent sintagma „legătura causală” și anume: „cel prejudiciat trebuie să aducă proba viciului, prejudiciului și a legăturii cauzale dintre ele.”

Există însă recomandări ale Plenului Curții Supreme de Justiție care vin în ajutorul celor ce aplică legea, indicând expres condițiile de tragere la răspundere civilă delictuală în condiții concrete, printre care nominalizează expres și raportul causal dintre delictul civil și consecințele generate de acesta.

Prof. D. Baltag constată că, raportului de cauzalitate îi revine un loc de frunte, acesta, prezentând nu doar un interes indiscutabil de natură teoretică, dar și o uriașă însemnătate pentru activitatea organelor de drept [2, p. 34-38]. Astfel spus, necesitatea studierii temeinice a raportului de cauzalitate se impune și față de interesul crescând care se manifestă în activitatea organelor de justiție, de procuratură, de poliție la nevoia unei orientări teoretice corecte pe care o resimte practica judiciară.

În ceea ce privește raportul causal și regulile aplicabile lui în cadrul răspunderii de drept privat, ajungem la concluzia că, datorită specificului răspunderii de drept privat, fiind reprezentat de obligativitatea survenirii daunei patrimoniale, specificul raportului de cauzalitate este cel ce exclude orice prezumție de cauzalitate referitoare la rezultatele posibile. Numai în urma

constatării daunei se poate discuta despre analiza raportului causal dintre daună și fapta ce contravine legii.

Subcapitolul 4.3. Presumția de vinovăție – dimensiune specifică inerentă a construcției teoretice a răspunderii juridice de drept privat. La etapa contemporană nu putem nega interesul doctrinarilor față de acest aspect specific răspunderii juridice de drept privat. Aspectul juridico-material al prezumției de vinovăție constă în determinarea specificului nașterii, conținutului și realizării statutului juridic al participanților la raporturile juridice de răspundere civilă, care presupune dreptul la compensarea daunei suferite și obligația de a repara dauna. Aspectul juridico-procesual în dreptul privat se referă la sarcina reclamatului de a-și dovedi nevinovăția și neaplicarea măsurilor sancționatorii asupra persoanei acestuia în cazul în care reușește deovedirea nevinovăției sale.

În sistemul de condiții și premise ale răspunderii juridice de drept privat, prezumția de vinovăție reprezintă începutul sau temelia care determină în cele ce urmează conținutul și specificul funcționării ilegalității și vinovăției celui care a comis fapta ilicită.

Așa cum se poate observa, prezumția de vinovăție urmează a fi tratată și prin prisma teoriilor existente cu privire la fundamentarea răspunderii juridice civile [26]. Inventarierea acestor construcții doctrinare face posibilă încadrarea lor în trei grupuri de teorii: teoria răspunderii subiective, teoriile obiective și teoriile mixte [12, p. 395].

În concluzie am putea menționa că, prezumția de vinovăție la modul practic admite ideea de răspundere fără vinovăție în situația în care în realitate reclamatul nu reușește să-și dovedească nevinovăția. Această prezumție prezintă specificul de funcționare, determinată de cele trei stadii de evoluție a răspunderii juridice civile, care includ nașterea drepturilor și obligațiilor, părților raportului juridic de răspundere, realizarea lor extraprocesuală și procesuală.

Subcapitolul 3.4. Răspunderea pentru fapta altuia - modalitate specifică de răspundere în dreptul privat. În piesa răspunderii civile delictuale pentru fapta altuia menționează F. Mangu joacă întotdeauna trei actori: făptuitorul, victima și persoana răspunzătoare civilmente, jocul lor descriind situația unei răspunderi, de această dată complexe [9, p. 7]. Persoana responsabilă civilmente este responsabilul secundar, fiind, în cele ce urmează, autorul indirect al prejudiciului. Acesta este ținut prin lege, să repare prejudiciul suferit de către victimă, în aceeași măsură în care este obligat autorul primar față de acesta, ca și când el ar fi cel care, în mod direct, prin fapta sa, ar fi cauzat prejudiciul.

Astfel, stabilirea acestei răspunderi se întemeiază întotdeauna, pe o sumă de relații existente între autorul direct al faptei ilicite prejudiciabile și persoana chemată de lege să răspundă pentru acea faptă, cum sunt, de exemplu, în dreptul familiei, relațiile de familie existente între părinți și copiii lor minori, reglementate juridic sub forma raportului de autoritate părintească, între copiii minori rămași fără ocrotire părintească și tutorii acestora. Comună tuturor acestor persoane responsabile civilmente este obligația de supraveghere a celor pentru care sunt chemate să răspundă, obligație dobândită prin lege, prin contract sau prin hotărâre judecătorească.

Un al doilea tip de relații sociale pe care se întemeiază răspunderea civilă delictuală pentru fapta altuia se prezintă sub forma raporturilor juridice de subordonare a celor care desfășoară anume activități (îndeplinesc anumite funcții sau însărcinări) în interesul celor care le organizează și le îndrumă activitatea. Este vorba despre raporturile juridice generic denumite „de presupunerie” [9, p. 14], stabilite între comitenți și presupușii acestora. În toate aceste cazuri,

răspunderea pentru fapta altuia are la bază existența unor raporturi în temeiul cărora persoană răspunzătoare exercită o autoritate asupra autorului faptei prejudiciabile, constând în supravegherea, educarea, creșterea sau controlul activității acestuia. Raporturile dintre cei doi sunt raporturi de subordonare juridică. Aceste categorii de relații sunt prevăzute de art. 2005, 2007 a CC al RM.

În concluzie menționăm că, *răspunderea pentru fapta altuia ca o dimensiune a răspunderii juridice în dreptul privat se deosebește de răspunderea pentru fapta proprie printr-o funcție specifică și specială, care constă în crearea, în favoarea victimei, a unei garanții suplimentare de reparare a pagubei, prin angajarea răspunderii pentru același prejudiciu și a altei personae, ca autor indirect al daunei.*

Subcapitolul 3.5. Măsuri sancționatorii de drept material și procesual în cadrul construcției teoretice a răspunderii de drept privat. Sancțiunile civile, procesual civile și cele din dreptul muncii care fac parte din categoria dreptului privat, îndeplinesc garanția esențială a legalității, precum și reprezintă un mijloc de constrângere, fără de care nu ar fi posibilă o funcționare eficace a unui sistem juridic.

În literatură s-a cercetat diferența dintre sancțiunile civile și pedepsele civile, primele considerându-se având cu precădere un rol reparator, iar secunde o funcție în principal cu caracter reprimator [15, p. 114]. Dintre sancțiunile ce se referă la actele juridice private putem să menționăm: *nulitatea; rezoluțiunea; rezilierea, revocarea*. Sancțiunile ce se referă la drepturile patrimoniale sunt, *daunele interese, clauza penală și arvuna*.

Sancțiunile, ca obiect de cercetare au fost mai puțin cercetate și în dreptul procesual civil, deși ele au fost analizate, ca instituție distinctă, în cadrul diferitelor capitole ale unor tratate sau cursuri universitare. În acest sens s-a precizat că sancțiunile procedurale reprezintă „măsuri cu caracter de constrângere menite să garanteze respectarea normelor juridice care prescriu formele și condițiile după care trebuie să se desfășoare activitatea judiciară în pricinile civile” [13, p. 2].

Se poate afirma astfel că sancțiunea de drept procesual civil reprezintă o garanție esențială a legalității și un mijloc de optimă administrare a justiției. [13, p. 4].

În răspunderea de dreptul muncii regăsim elemente suplimentare specifice construcției teoretice răspunderii juridice de drept privat, și anume aplicarea unor măsuri sancționatorii specifice: reținerile din salariu pentru achitarea datoriilor salariaților față de angajator se pot face în baza ordinului acestuia pentru restituirea avansului eliberat în contul salariului.

În dreptul muncii se regăsesc și sancțiunile disciplinare, care reprezintă o acțiune întreprinsă de către angajator, ca urmare a comportamentului defectuos al salariatului, în urma neexecutării sau executării necorespunzătoare a contractului individual de muncă.

Generalizând la acest paragraf, putem confirma cu certitudine că, sancțiunile din cadrul construcției teoretice răspunderii de drept privat dispun de anumite *caractere specifice*, ceea ce le deosebește de alte sancțiuni: ilicitul care trebuie sancționat derivă din încălcarea unei norme juridice care reglementează raporturi juridice de drept privat; pot fi aplicate atât subiectului de drept, persoană fizică, cât și persoanei juridice; sancțiunile de drept privat se aplică indiferent de vârsta acestuia; izvorul sancțiunilor de drept privat rezidă fie într-un act normativ, fie într-o manifestare de voință a particularilor prevăzute într-un contract; aplicarea lor, nu este condiționată de intervenția instanțelor de judecată, aceasta fiind necesar, doar în cazul neexecutării de bună voie a sancțiunii.

Prin conținutul său, cele patru capitole reflectă atât cercetările în domeniu la etapa actuală de dezvoltare, prezentarea analizei practice realizate, cât și opinia personală a autorului. Concluziile ce-au reieșit în urma cercetărilor efectuate sunt prezentate pe larg în conținutul tezei, dar și în partea finală a acesteia.

În finalul tezei sunt prezentate concluziile și recomandările evidențiate în cadrul studiului realizat. Teza se finalizează cu lista surselor bibliografice utilizate la realizarea cercetării.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice obținute ca urmare a cercetărilor efectuate s-au reflectat în: analiza complexă a instituțiilor răspunderii juridice în dreptul public și în dreptul privat, reconceptualizarea răspunderii juridice și racordarea conținutului acesteia la tendințele doctrinare noi în materia tipurilor, formelor și modalităților răspunderii juridice, astfel încât să fie create garanții eficiente pentru apărarea drepturilor și libertăților participanților la raporturile juridice de răspundere; argumentarea necesității includerii conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice în limbajul juridic al Teoriei generale a dreptului; studierea particularităților și mecanismului de realizare a răspunderii juridice de drept public și drept privat, ca tipuri de răspundere juridică, orientărilor practicienilor ce realizează aceste tipuri de răspundere în situațiile când unele forme de răspundere din dreptul public interferează cu unele forme de răspundere juridică din dreptul privat.

Pornind de la obiectivele tezei, precum și de la faptul că problema științifică actuală de importanță majoră a fost demonstrată în raport cu ipoteza de cercetare, formulăm următoarele *concluzii*:

1. O unanimitate de opinii cu privire la identificarea și definirea conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice în teoria dreptului cât și în științele de ramură nu s-a format. Cercetând elementele de structură ale construcției teoretice a răspunderii juridice, am ajuns la concluzia că ele sunt următoarele:

- normele dreptului material și procesual;
- sancțiunile normelor juridice de drept material și procesual;
- principiile răspunderii juridice;
- definițiile științifice și concepțiile referitor la temeiurile și limitele răspunderii juridice [cap.2, par.2.1.].

2. Definirea esenței și a elementelor construcției teoretice a răspunderii juridice este posibilă numai dacă se întrunesc următoarele condiții: stabilirea unei abordări specifice pentru înțelegerea conceptului de „*construcție juridică*” (ca mijloc tehnico-juridic); definirea concretă a răspunderii juridice ca instituție a dreptului sau ca mijloc legal; definirea limitelor dimensionale a construcției teoretice a răspunderii juridice în general și a limitelor dimensionale ale construcțiilor răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat, luând în calcul scopurile și obiectivele acestor tipuri de răspundere. Stabilind și formulând exact esența și conținutul construcției teoretice a răspunderii juridice ca construcție juridică, și consolidând principiile sale la nivel legislativ, vom fi în stare să rezolvăm echitabil problemele fundamentale legate de răspunderea juridică, asigurarea legalității, prevenirea și reprimarea faptelor ilicite, înlăturarea prejudiciului cauzat de acesta societății și ordinii de drept [cap.2, par.2.1.].

3. Analiza interacțiunii dialectice a dreptului public cu cel privat, cât și a interacțiunii dialectice a răspunderii juridice de drept public și privat reprezintă un imperativ al dezvoltării contemporane a fenomenului răspunderii juridice și a întregului sistem de drept. Categoria de construcție teoretică poate fi utilizată nu numai pentru a identifica *tipul răspunderii juridice* (de exemplu, răspunderea juridică de drept public, răspunderea juridică de drept privat) dar și formele ei (răspunderea constituțională, răspunderea administrativă, răspunderea penală, răspunderea civilă, răspunderea ecologică, etc), modalitățile ei (răspunderea civilă delictuală, răspunderea civilă contractuală, răspunderea administrativ-disciplinară, răspunderea

administrativ-contravențională, etc.), limitele de realizare (răspunderea juridică realizată și răspunderea juridică nerealizată) dar și statutul juridic al subiecților, condițiile, conținutul raporturilor juridice de răspundere juridică în evoluția sa [cap.2, par.2.4.].

4. Construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public, este exprimată în sistemul de norme juridice cu caracter onerativ și prohibitiv pe baza cărora se aplică sancțiuni pentru categoriile de fapte ilicite ca infracțiuni, contravenții, delicta constituționale, precum și procedurile legate de stabilirea, specificarea și realizarea răspunderii juridice de drept public. Răspunderea juridică de drept public este tipul răspunderii juridice care include în sine următoarele forme (răspundere constituțională, răspundere penală, răspundere administrativă, răspundere contravențională, răspundere financiară, răspundere procesual penală, etc.). Răspunderea juridică de drept public se deosebește de răspunderea juridică de drept privat prin următoarele caracteristici: temeiul *de jure* și *de facto*, legătura de cauzalitate, *prezumția de nevinovăție*, specificul sancțiunilor, care sunt aplicate din numele statului de organele competente, au un caracter represiv, se aplică doar celui vinovat, răspunderea fiind individuală și personală, reprezintă principala modalitate prin care autoritățile publice protejează și organizează prin constrângere condițiile de viață ale societății, au ca scop prevenirea săvârșirii de noi fapte ilicite atât pentru cei care le-au săvârșit, dar și pentru cei tentați să le săvârșească [cap.3, par.2.3.].

5. Construcția teoretică a răspunderii juridice de drept privat denotă un caracter interramural, cumulând mai multe elemente specifice, dintre care, temeiul *de jure* și *de facto*, prejudiciul, legătura de cauzalitate, *prezumția de vinovăție*, răspunderea pentru fapta altuia, măsurile sancționatorii specifice. Răspunderea de drept privat, spre deosebire de răspunderea de drept public, poate fi reglementată și de acte normative subordonate legii, inclusiv de contracte încheiate între părți, acte unilaterale de exprimare a voinței subiectului de drept. Respectiva trăsătură a răspunderii de drept privat derivă din principiul autonomiei voinței părților, și din cel al libertății contractuale.

Criteriile la care mai apelează știința juridică pentru delimitarea construcției teoretice de drept privat de cea de drept public sunt: importanța socială a interesului lezat prin fapta ilicită, scopul, natura și conținutul măsurilor de constrângere, forma și metodele de aplicare a sancțiunilor. Existența prejudiciului și recuperarea lui este condiția și principiul de bază a răspunderii în dreptul privat. Modalitatea răspunderii juridice în temei contractual este un alt element al construcției teoretice a răspunderii juridice de drept privat. Această modalitate a răspunderii juridice ce face parte din forma de răspundere civilă și tipul de răspundere în dreptul privat o regăsim și în alte ramuri, de exemplu, contractul matrimonial în dreptul familiei, contractul individual de muncă în dreptul muncii, etc [cap.4, par.3.4.].

6. *Contribuțiile personale la soluționarea problemei abordate în teză* s-au materializat în cercetarea complexă a răspunderii juridice în dreptul public și privat menite să suplimenteze sistemul de garanții materiale și procesuale în vederea oferirii unei protecții judiciare existente a drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice în faza realizării răspunderii juridice. Pentru prima dată în doctrina națională, a fost pusă problema identificării unui concept pertinent al răspunderii juridice, care să indice vectorul direcției de reglementare a instituției respective în legislația și doctrina juridică a Republicii Moldova. Unei analize multiaspectuale au fost supuse structura și elementele specifice construcției a răspunderii juridice. Din necesitatea racordării acestor concepte la ideile și teoriile existente în Teoria

generală a dreptului au fost formulate unele definiții, clasificări a construcțiilor teoretice respective cu concluziile de rigoare.

Semnificația teoretică a tezei. Lucrarea elucidează diverse abordări doctrinare ale diferitor forme de răspundere juridică. Din perspectivă teoretică, se urmărește ordonarea elementelor răspunderii juridice, și anume a celor care constituie construcția teoretică a răspunderii juridice, în așa fel, încât să se poată opera cu sintagmele introduse în circuitul limbajului specific Teoriei generale a dreptului. În plus, fiecare dintre elementele analizate vin cu accente pe ceea ce este specific răspunderii juridice de drept public și celei de drept privat. Alt aspect teoretic relevant este că acest fenomen – construcția teoretică a răspunderii juridice de drept public și cea a răspunderii juridice de drept privat este abordat în felul în care se pune accentul inclusiv pe interacțiunea formelor răspunderii de drept public cu cele ale răspunderii de drept privat.

Valoarea practică a tezei, impactul elaborărilor sunt determinate de faptul că, rezultatele și concluziile prezentei lucrări vor putea fi folosite de către judecători, avocați și alți participanți în procesul de realizare a răspunderii juridice, contribuind la uniformizarea practicii juridice. De asemenea, reflectarea practică a conceptului construcției teoretice a răspunderii juridice de drept public și a celei de drept privat, cu siguranță va constitui un început pentru alte studii ce vor detalia anumite aspecte prezente în lucrare. Ideile și expunerile din textul lucrării de față pot fi utile în cadrul studiilor dedicate Teoriei generale a dreptului, în cadrul studiilor ce se focusează pe instituția răspunderii juridice în cadrul diferitor ramuri de drept, în procesul de elaborare a actelor normative, contribuind la reformarea legislației din Republica Moldova, dar și de către cei implicați în procesul de aplicare a dreptului, mai cu seamă cel de aplicare a normelor juridice ce reglementează instituția răspunderii juridice în cadrul diferitor ramuri de drept.

Reieșind din constatările cercetărilor realizate și conștientizând impactul lor asupra cadrului doctrinar al teoriei generale a dreptului, precum și apreciind valoarea lor teoretică și practică, înaintăm următoarele recomandări:

1. Propunem definiția construcției teoretice a răspunderii juridice: *prin construcția teoretică a răspunderii juridice, subînțelegem un model de structură, anumite mijloace tehnico-juridice prin care sunt stabilite principiile acțiunii, elementele componente cât și definițiile științifice, concepțiile referitoare la temeiurile și limitele răspunderii juridice* [cap.2, par.2.1].

2. În urma cercetării răspunderii de drept public propunem următoarea definiție: *prin construcție teoretică a răspunderii juridice de drept public urmează să înțelegem un ansamblu de elemente structurale ce conțin, norme ale dreptului material și procesual public ce fixează sancțiunea, pedeapsa și alte măsuri punitive, ordinea și consecutivitatea realizării lor, precum principiile, ideile și concepțiile referitoare la temeiul, condițiile și limitele răspunderii, caracterizată printr-o metodă imperativă de reglementare, ce formează tipul răspunderii de drept public cu formele și modalitățile specifice de realizare, având ca scop final asigurarea intereselor statului și ale societății, drepturile și libertățile cetățenilor* [cap.2, par.2.2].

3. De asemenea propunem definiția construcției teoretice a răspunderii în dreptul privat care poate fi formulată în felul următor: *prin construcție teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat urmează să înțelegem un ansamblu de elemente structurale ce conțin normele dreptului material și procesual privat, ce fixează sancțiuni și alte măsuri reparatorii, ordinea și consecutivitatea realizării lor, precum principiile, definițiile științifice și concepțiile referitoare la temeiurile și limitele ce formează tipul răspunderii juridice de drept privat, cu forme și*

modalități specifice de realizare, având ca scop final repararea integrală a prejudiciului cauzat, ca mijloc de asigurare a drepturilor și libertăților din cadrul raporturilor juridice de drept privat [cap.2, par.2.3].

4. De asemenea, generalizând opiniile existente în doctrina Teoriei generale a dreptului, venim cu unele propuneri care ar lărgi spațiul utilizării categoriei de construcție teoretică utilizând diverse criterii în clasificarea tipurilor, formelor și modalităților de răspundere juridică:

1) După natura juridică a normelor de drept:

a. construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptului public, ce include: construcția teoretică a răspunderii constituționale; construcția teoretică a răspunderii administrative (răspunderea contravențională, răspunderea administrativ-patrimonială; răspunderea administrativ disciplinară); construcția teoretică a răspunderii penale; construcția teoretică a răspunderii ecologice; construcția teoretică a răspunderii financiare, construcția teoretică a răspunderii fiscale, ș.a.

b. Construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat ce cuprinde: construcția teoretică a răspunderii civile (răspunderea delictuală; răspunderea contractuală); construcția teoretică a răspunderii în dreptul muncii (răspunderea disciplinară, răspunderea patrimonială); construcția teoretică a răspunderii în dreptul familiei; construcția teoretică a răspunderii în dreptul funciar ș.a.

2) După statutul juridic al subiectelor de drept: a) construcția teoretică a răspunderii juridice a persoanelor fizice; b) construcția teoretică a răspunderii juridice a persoanelor juridice; c) construcția teoretică a răspunderii juridice a statului.

3) După gradul de vinovăție: a) construcția teoretică a răspunderii juridice obiective; b) construcția teoretică a răspunderii juridice subiective.

4) După conținutul raportul juridic: a) construcția teoretică a răspunderii juridice materiale; b) construcția teoretică a răspunderii juridice procedurale [cap.2, par.2.1].

4. Răspunderea juridică este una dintre categoriile fundamentale ale științei dreptului contemporan, care pune în acțiune, în funcție de circumstanțe, normele atât ale ramurilor dreptului public cât și ale celui privat.

Recomandăm utilizarea în vocabularul juridic al Teoriei generale a dreptului prin intermediul construcției teoretice a răspunderii juridice, a următoarelor categorii juridice:

- *Tip de răspundere juridică* (de exemplu: răspundere de drept public, răspundere de drept privat);

- *Formă de răspundere juridică* (de exemplu: răspundere constituțională, răspundere administrativă, răspundere penală, răspundere civilă, ș.a.) care în majoritatea cazurilor corespund unei ramuri de drept.

- *Modalitate de răspundere juridică* (răspunderea delictuală și răspunderea contractuală în dreptul civil, răspunderea patrimonială, răspunderea contravențională, răspunderea disciplinară în dreptul administrative, care pot fi interramurale).

- *Limitele realizării răspunderii juridice* (răspunderea juridică realizată, răspunderea juridică nerealizată) [cap.2, par.2.1].

Sugestii privind potențialele direcții de cercetare legată de tema abordării: în baza rezultatelor materializate în cadrul acestei teze de doctorat, au fost identificate și eventualele direcții ale unor cercetări de perspectivă, între care:

- Construcția teoretică a statutului subiecților răspunderii juridice.
- Eaptele normative materiale și procesuale în evoluția răspunderii juridice;
- Construcția teoretică a răspunderii juridice procesuale ca formă distinctă de răspundere juridică.

BIBLIOGRAFIE

1. BALTAG, D. *Teoria răspunderii și responsabilității juridice*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2007. 440 p. ISBN 978-9975-920-49-0.
2. BALTAG, D. Cauzalitatea – condiție inherentă a răspunderii juridice. In: *Revista Națională de Drept*. 2006, nr.2, pp. 34-38. ISSN 1811-0770.
3. BALTAG, D., CERBA, V. Perspectivele teoretice ale delimitării răspunderii juridice în răspundere de drept public și răspundere de drept privat. In: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*. 2017, nr. 5 (27), pp. 26-32. ISSN 2345-1130.
4. BALTAG, D., CERBA, V. Particularități specifice răspunderii de drept privat. In: *Legea și Viața*. 2017, nr. 10, pp. 44-50. ISSN 1810-309 X.
5. CERBA, V. Câteva aspecte teoretice privind legătura de cauzalitate în unele ramuri ale dreptului public. In: *Legea și Viața*. 2017, nr.11 (311), pp.51-53. ISSN 1810-309X.
6. CERBA, V. Specificul construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul public. In: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*. 2019, nr. 6 (40), pp. 76-80. ISSN 2345-1130.
7. Codul Penal al Republicii Moldova: nr.985-XV din 18.04.2002. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
8. MANGU, F. I. *Răspunderea civilă. Constantele răspunderii civile*. București: Universul Juridic, 2014. 359 p. ISBN 978-606-673-347-2.
9. MANGU, F. I. *Răspunderea civilă delictuală obiectivă*. București: Universul Juridic, 2015. 331 p. ISBN 978-606-673-694-7.
10. MORARU, E. Răspunderea juridică a statului în dreptul intern: Aspecte istorice, teoretice și practice: tz de doct. în drept. Chișinău, 2014. 187 p.
11. NECULAESCU, S. Deptul victimei la repararea prejudiciului în cazul răspunderii delictuale. Privire critică. Drept comparat. In: *Revista Universul Juridic*. 2016, nr. 9, pp. 44-61. ISSN 2393-3445.
12. POP, L., POPA, I. F., VIDU, S. I. *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*. București: Universul Juridic. 2012. 896 p. ISBN 978-973-127-746-2.
13. POP, P. *Sanțiuni procedural în procesul civil*. București: Universul juridic, 2016. 496 p. ISBN 978-606-673-660-2.
14. STAHİ, T. CERBA, V. Specificul construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul privat. In: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*. 2019, nr. 6 (40), pp. 50-55. ISSN 2345-1130.
15. STĂTESCU, C., BÎRSAN, C. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*. București: Hamangiu, 2008. 492 p. ISBN 978-973-1836-51-5.
16. VONICA, R. P. *Introducere generală în drept*. București: Lumina Lex, 2000. 599 p. ISBN 973-588-218-3.
17. АЛЕКСЕЕВ, С. С. *Восхождение к праву. Поиски и решения*. Москва: Норма, 2001. с. 752. ISBN 5-89123-536-6.
18. ГРЕВЦОВ, Ю. И. Проблемы юридических конструкций ответственности. In: *Юридическая техника*. 2013, № 7, с. 200–203. ISSN 1602-6691
19. КУЗЬМИН, И. А. *Системная модель юридической ответственности*. Иркутск: Иркут, 2018. 186 с. ISBN 978-5-6041058-4-9.
20. ЛИПИНСКИЙ, Д. А. К вопросу о структуре института юридической ответственности. In: *Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Сер. Юридические науки*. 2011, № 4, с. 57-63. ISSN 2220-7457.
21. ЛИПИНСКИЙ, Д. А. Публично-правовая и частноправовая ответственность: есть ли основания для классификации. In: *Юридическая наука*. 2016, № 6, с. 29-33. ISSN 12220-5500.
22. НАМАЕВ, Т. Ф. Особенности ответственности в частном праве. In: *Правовая политика и правовая жизнь*. 2012, № 2, с. 140–143. ISSN 1608-8794.

23. СКАКУН, О.Ф. *Теория государства и права*. Харьков: 2000. 704 с. ISSN 966-7124-76-2
24. ШУБНИКОВ, Ю. Б., АНДРЕЯНОВА, И. В. Публично-правовая и частноправовая (гражданско-правовая) ответственность: родовые и видовые признаки. In: *Ленинградский юридический журнал*. 2015, № 4, с. 133-144. ISSN 1813-6230.
25. GIOVA, S. *Responsabilita da danno ambientale. Profili di dritto civile, amministrativo e penale*. Napoli: Edizione Scientifiche Italiane, 2005. 184 p. ISBN 978-884-951-181-9.
26. БАКТИМИРОВА, Т. В. Автореферат диссертации. Презумпция виновности в гражданском праве. [online]. [citat 06.01.2020]. Disponibil: <http://www.dissercat.com/content/prezumptsiya-vinovnosti-v-grazhdanskom-prave>.
27. ЗАХАРОВ, I. G. Poneatze i osobennosti zuridicheskoy otvetstvennosti v chastnom prave. In: *Business v zakone* [online]. 2008, nr.1, [citat 26.12.2019]. ISSN 2310-7030. Disponibil: <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-osobennosti-yuridicheskoy-otvetstvennosti-v-chastnom-prave>

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice:

1. **Cerba V.** Unele considerații teoretice privind raportul de cauzalitate în răspunderea juridică de drept privat. În: *Legea și Viața*, nr. 8, Chișinău, 2014, p. 27-34., (0,5 c.a.)
2. **Cerba V.** Unele considerații teoretice privind fapta ilicită – condiție a răspunderii juridice de drept public și de drept privat. În: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*, nr. 4 (8), Chișinău, 2014, p. 54-59., (0,5 c.a.)
3. **Cerba V.** Aspecte teoretice conceptuale privind răspunderea juridică de drept public. În: *Studii Juridice Universitare*, nr.1-2, Chișinău, 2015, p.155-162., (0,52 c.a.)
4. Baltag D., **Cerba V.** Perspectivele teoretice ale delimitării răspunderii juridice în răspundere de drept public și răspundere de drept privat. În: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*, nr. 5 (27), Chișinău, 2017, p. 26-32., (0,4 c.a.)
5. **Cerba V.** Unele aspecte procedurale specifice răspunderii de drept privat. În: *Legea și Viața*, nr. 9, 2017, Chișinău, p. 34-37., (0,4 c.a.)
6. Baltag D., **Cerba V.** Particularități specifice răspunderii de drept privat. În: *Legea și Viața*, nr. 10, Chișinău, 2017, p. 44-50., (0,45 c.a.)
7. **Cerba V.** Câteva aspecte teoretice privind legătura de cauzalitate în unele ramuri ale dreptului public. În: *Legea și Viața*, nr.11(311), Chișinău, 2017, p.51-53., (0,4 c.a.)
8. **Cerba V.** Construcția teoretică a răspunderii juridice în teoria generală a dreptului. În: *Legea și Viața*, nr. 12, Chișinău, 2019, p. 28-33., (0,47 c.a.)
9. **Cerba V.** Specificul construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul public. În: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*, nr. 6 (40), Chișinău, 2019, p. 76-80., (0,52 c.a.)
10. Stahi T., **Cerba V.** Specificul construcției teoretice a răspunderii juridice în dreptul privat. În: *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*, nr. 6 (40), Chișinău, 2019, p. 50-56., (0,7 c.a.)

Materiale/teze la forurile științifice naționale/internaționale:

11. **Cerba V.** Some aspects of the legal liability in the public and private law. În: The international conference „European union's history, culture and citizenship,, Pitești, Romania, 2013, p. 24-28., (0,6 c.a.)
12. **Cerba V.** Răspunderea pentru fapta altuia – răspundere specifică în dreptul privat. În: *Materialele conferinței naționale „ Simposia Professorum”*, ULIM, Chișinău, 2018, p. 196-202.,(0,48 c.a.)

ADNOTARE

Cerba Veaceslav, Construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public și în dreptul privat, teză de doctor în drept la Specialitatea 551.01 – Teoria Generală a Dreptului, Chișinău, 2021.

Structura tezei: Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 373 titluri, 172 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări științifice, volumul total al publicațiilor la temă este de 5,94 c.a.

Cuvinte-cheie: răspundere juridică, construcție teoretică a răspunderii juridice, construcție teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat, construcție teoretică a răspunderii juridice în dreptul public.

Domeniul de studiu: Teoria generală a dreptului.

Scopul lucrării: constă în identificarea și examinarea conținutului construcțiilor teoretice a răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat prin prisma trăsăturilor și elementelor ce caracterizează în general răspunderea juridică și ca urmare accentuarea importanței acestei construcții, necesitatea operării cu această sintagmă atât la nivelul teoriei generale a dreptului cât și a ramurilor de drept.

Obiectivele cercetării: Elaborarea și analiza complexă a conceptului *construcție teoretică a răspunderii juridice în teoria generală a dreptului*, reconceptualizarea conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice atașată domeniului dreptului public și privat astfel în cât să fie ajustat cerințelor și trăsăturilor acestor forme de răspundere; identificarea și caracterizarea criteriilor ce delimitează construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public de construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul privat; stabilirea impactului acestor criterii asupra actualei tendințe de intercalare a mai multor ramuri de drept public și drept privat; identificarea asemănărilor, deosebiriilor și cumulul răspunderii juridice de drept public și răspunderii juridice de drept privat; prezentarea și analiza elementelor și semnelor distinctive din cadrul construcției teoretice a răspunderii juridice de drept public; prezentarea și analiza elementelor și semnelor distinctive din cadrul construcției teoretice a răspunderii juridice de drept privat; formularea concluziilor și a propunerilor venite să îmbogățească cadru teoretic al răspunderii juridice în teoria generală a dreptului.

Noutatea și originalitatea științifică este determinată de insuficiența studierii acestui subiect în doctrina teoriei generale a dreptului în Republica Moldova și de necesitatea abordării lui prin prisma unor noi metode și viziuni de cercetare, care ar permite aprecierea dintr-o nouă perspectivă și de pe alte poziții a fenomenului răspunderii juridice. Lucrarea reprezintă o cercetare complexă a problemelor teoretice și aplicative privind esența și conținutul răspunderii juridice, reconceptualizarea construcțiilor teoretice ale răspunderii în dreptul public și privat. Cele enunțate ne îndreptătesc să formulăm următoarele elemente de noutate științifică: formularea sintagmei „*construcție teoretică a răspunderii juridice*”; identificarea elementelor ce constituie în ansamblu construcția teoretică a răspunderii juridice; formularea conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice de drept public, precum și de drept privat; definirea construcțiilor teoretice a răspunderii juridice de drept public și drept privat; enunțarea conexiunii dintre totalitatea ramurilor de drept în cele ale dreptului public și cele ale dreptului privat și delimitarea răspunderii juridice în răspundere juridică de drept public și răspundere juridică de drept privat.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în formularea unui concept modern și oportun, *construcția teoretică a răspunderii juridice în dreptul public și dreptul privat*, ca fiind un concept ce verifică autenticitatea și justetea realizării răspunderii juridice în diferite ramuri ale dreptului, fapt care a condus la elaborarea și introducerea în vocabularul teoriei generale a dreptului a conceptului de construcție teoretică a răspunderii juridice, în vederea stabilirii elementelor, trăsăturilor, condițiilor din ambele blocuri ale răspunderii juridice analizate, orientării practicienilor ce aplică aceste forme de răspundere.

Semnificația teoretică. Lucrarea elucidează diverse abordări doctrinare ale diferitor forme de răspundere juridică. Din perspectivă teoretică, se urmărește ordonarea elementelor răspunderii juridice, și anume a celor care constituie construcția teoretică a răspunderii juridice, în așa fel, încât să se poată opera cu sintagmele introduse în circuitul limbajului specific Teoriei generale a dreptului.

Valoarea aplicativă a cercetării. Rezultatele și concluziile prezentei lucrări vor putea fi folosite de către judecători, avocați și alți participanți în procesul de realizare a răspunderii juridice, contribuind la uniformizarea practicii juridice. De asemenea, reflectarea practică a conceptului construcției teoretică a răspunderii juridice de drept public și a celei de drept privat, cu siguranță va constitui un început pentru alte studii ce vor detalia anumite aspecte prezente în lucrare.

Implementarea rezultatelor științifice: Concluziile tezei, elementele de noutate și recomandările formulate sunt utilizate în procesul de studii la predarea cursului de Teorie generală a dreptului, la tema „Răspunderea juridică”, în ramurile de drept civil, dreptul muncii, dreptul administrativ, dreptul penal, dreptul fiscal, etc.

ANNOTATION

Cerba Veaceslav, „The theoretical construction of legal liability in the branches of public law and of private law”, Law Doctoral Thesis, Specialty 551.01 - General Theory of Law, Chişinău, 2021

Structure of the thesis: Introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 373 titles, 172 basic text pages. The results obtained are published in 12 scientific papers, the total volume of the publications is around 5.94 c.a.

Key words: legal liability, theoretical construction of legal liability, theoretical construction of legal liability in private law, theoretical construction of legal liability in public law.

Field of study: The General Theory of Law.

Aim of the paper: consists in identifying and examining the content of theoretical construction of public and private law liability through the features and elements that generally characterize legal liability as well as highlighting the importance of this construct, the necessity of operating with this syntagm both at the level of general theory of law and branches of law.

Research objectives: elaboration and complex analysis of the concept of theoretical construction of legal liability in the general theory of law, reconceptualization of the concept of theoretical construction of legal liability both in the field of public and private law; identifying and characterizing the criteria that delineate the theoretical construction of public law liability and the theoretical construct of private law liability; establishing the impact of these criteria on the current tendency of intercalating branches of public law and of private law; identifying the similarities, differences and the cumulation of the public and private law liability; presenting and analyzing the elements and distinctive signs belonging to the theoretical construction of public law liability and private law liability.

The scientific novelty and originality is determined by the research gap related to this particular subject in the doctrine of general theory of law in the Republic of Moldova and by the necessity of addressing it through the prism of new research methods and perspectives, which would allow a new outlook on the phenomenon of legal liability. The current work represents a complex research of theoretical and applicative problems regarding the essence and the content of legal liability, reconceptualizing the theoretical constructions of public and private law liability. The above stated allows us to formulate the following elements of scientific novelty: the syntagm of "theoretical construction of legal liability"; to identify the constitutive elements of the theoretical construction of legal liability; to formulate the concept of theoretical construction of public law and of private law liability.

The results that contribute to an important scientific problem - solving reside in the formulation of a modern and timely concept, the theoretical construction of legal liability in the branches of public law and of private law, as a concept that verifies the authenticity and exactness of legal liability realization in different branches of law, fact which led to the elaboration and introduction in the vocabulary of general theory of law of the concept of theoretical construction of legal liability, in order to establish the elements, features, conditions of both blocks of analyzed legal liabilities, and to guide the practitioners who apply these forms of liability.

The theoretical significance. The paper elucidates various doctrinal approaches of different forms of legal liability. From theoretical perspective, we aim at ordering the elements of legal liability, namely those constituting the theoretical construction of legal liability so that it becomes possible to operate with the syntagmas introduced into the language circuit specific to the general theory of law.

The applicative value of the research. The results and conclusions of this paper may be used by judges, lawyers and other participants in the process of realization of legal liability, contributing to the standardization of the legal practice. Also, the practical reflection of the concept of theoretical construction of public law and private law liability will certainly be a stimulus for other studies that will analyze in more detail certain aspects elucidated in the current paper.

The implementation of scientific results: The conclusions of the thesis, the elements of novelty and the recommendations formulated are used in the study process when teaching the course of general theory of law, on the topic „Legal liability”, in the branches of civil law, labor law, administrative law, criminal law, fiscal law, etc.

АННОТАЦИЯ

Черба Веачеслав «Теоретическая конструкция юридическая ответственность в публичном и частном праве», диссертация по праву по специальности 551.01 – Общая теория права, Кишинэу, 2021

Структура диссертации: введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 373 наименований, 172 страницы основного текста. Полученные результаты опубликованы в 12 научных работах, общий объем публикаций по теме составляет 5.94 а.л.

Ключевые слова: юридическая ответственность, теоретическая конструкция юридической ответственности, теоретическая конструкция юридической ответственности в публичном праве, теоретическая конструкция юридической ответственности в частном праве.

Цель работы состоит в идентификации и изучении содержания конструкции юридической ответственности в публичном и частном праве, общих и отличительных черт, которые характеризуют юридическую ответственность в целом и как следствие, выявление значимости данной конструкции, необходимость ее применения как в Общей теории права, так и в отраслевых науках.

Задачи исследования: комплексный анализ и разработка концепции теоретической конструкции юридической ответственности в общей теории права; реконцептуализация понятий конструкции юридической ответственности применительно к публичному и частному праву; идентификация и характеристика критериев, которые разделяют конструкции юридической ответственности в публичном и частном праве; установление влияния данных критериев на развитие взаимодействия различных отраслей права; выявление общих и отличительных черт юридической ответственности в публичном и частном праве;

Научная новизна и оригинальность исследования: данная работа представляет собой комплексное исследование прикладных и теоретических проблем касающиеся сущности и содержания юридической ответственности в Республике Молдова. Вышесказанное, позволяет нам обозначить следующие элементы новизны исследования: сформулирование синтагмы «теоретическая конструкция юридической ответственности»; идентификация составляющих ее элементов; разработка концепции теоретических конструкций юридической ответственности в публичном и частном праве; определение данных конструкций в области теории права.

Полученные результаты, способствующие решению важной научной проблемы заключаются в сформулировании современной концепции «теоретической конструкции юридической ответственности в публичном и частном праве», концепции позволяющей выявить аутентичность и правильность применения юридической ответственности в различных отраслях права, факт приводящий к разработке и внесению в общий словарь теории права авторского варианта концепции теоретическая конструкция юридической ответственности, для выявления элементов, отличительных черт и уяснения роли юридической ответственности как общесоциального явления, ориентации практических работников применяющих данные формы юридической ответственности.

Теоретическая значимость состоит в том, что в работе освещаются взгляды различных авторов касаясь юридической ответственности, также в теоретической перспективе преследуется цель упорядочения структуры, элементов юридической ответственности, в той мере которая позволит их исследование в общей теории юридической ответственности.

Прикладная ценность исследования: результаты и выводы данной работы могут быть использованы на практике судьями, адвокатами и другими участниками процесса реализации юридической ответственности, а также теоретиками, в той мере, которая позволит использовать исследуемые категории в Общей теории права.

Внедрение научных результатов: результаты исследования были внедрены в учебный и научный процесс МНУМ.

CERBA VEACESLAV

**CONSTRUCȚIA TEORETICĂ A RĂSPUNDERII JURIDICE ÎN
DREPTUL PUBLIC ȘI ÎN DREPTUL PRIVAT**

SPECIALITATEA 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 20.04.2021

Hârtie ofset. Tipar digital.

Coli de tipar: 2.0

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tirajul 40 ex.

Comanda nr. 41/21

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
MD 2009 Chișinău, str. Al. Mateevic, 60